

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Ehdotus on asiakkaiden oikeusturvan kannalta hyvä. Oikaisuvaatimusohjeen liittäminen asiakasmaksulaskuihin lisää kuitenkin kuntayhtymän taloushallinnon tehtäviä ja kustannuksia, kun laskuihin liitetään postituksessa erillinen oikaisuvaatimusohje. Laskuja Eksotessa lähetetään vuosittain noin 420 000 kpl.

2 b § Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

-

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Pykälän soveltamisalan laajentaminen on kuntien talouden kannalta hyvä asia, sillä perumattomista poisjääneistä aiheutuu jo nykyisellään merkittäviä taloudellisia kustannuksia kuntayhtymälle.

Perumattomat poisjäännit tulevat yllättäen ja lyhyellä varoitusajalla, ja uutta asiakasta on usein mahdotonta hankkia tilalle. Asiakkaalta perittävät kustannukset eivät kata palvelun todellisia kustannuksia. Poisjääntejä on saatu vähenemään muun muassa tekstiviestimuistutuksilla, mutta eniten peruuttamattomia poisjääntejä kirjataan kuitenkin edelleen esimerkiksi ns. neuvola-asetuksen mukaisiin tutkimuksiin ja tarkastuksiin ja joukkoseulontoihin, joista ehdotuksen mukaan ei jatkossakaan saisi periä maksua.

Kohtuuttomuutta koskevat perustelut ovat selventävät.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Kuntien taloudellinen tilanne on tiukka jo nykyisellään, ja maksuttomien terveystalouden alan laajentaminen pahentaa kuntien taloudellista ahdinkoa entisestään. Jos ehdotetut lakimuutokset toteutuvat, valtion on korvattava asiakasmaksutulojen menetykset kunnille täysimääräisesti.

Maksuttomien palvelujen laajentumista voidaan kuitenkin pitää hyvänä erityisesti heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien henkilöiden ja perheiden kannalta. Muutos tukee myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen pyrkimyksiä sekä eri tuloluokissa olevien henkilöiden mahdollisuutta huolehtia omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Hoitajankäyntien maksuttomuus selkeyttää laskutuksen tarkastusta ja asettaa asiakkaat tasapuoliseen asemaan. Samalla hoitajankäyntien maksuttomuus kuitenkin vähentää kuntayhtymän asiakasmaksutuloja jopa noin 563 000 euroa vuodessa. Valtion on hyvitetävä tämä menetys kunnille.

Erilaisten lausuntojen maksuttomuuden selvennys on hyvä asia.

Esitys perusterveydenhuoltoon liittyvän avosairaanhoidon mielenterveystyön maksuttomuudesta on kannatettava. On myös huomioitava erityisryhmien mahdollisuudet käyttää peruspalveluja muiden kansalaisten tavoin.

Maksuttomat poliklinikkapalvelut alaikäisille on kannatettava ajatus. Poliklinikkakäyntien maksuttomuus alle 18-vuotiaille on linjassa perusterveydenhuollon maksuttomien palvelujen kanssa ja siten ehdotettu muutos selkeyttää tilannetta ja on asiakkaiden edun mukainen.

Suu- ja hammassairauksien poliklinikoilla alle 18-vuotiailla on käyntejä yleisimmin erilaisten leukojen, suun tai hampaiston kehityshäiriöiden, oikomishoidon tai anestesiahammashoidon vuoksi. Eniten taloudellisia vaikutuksia tulee olemaan erikoissairaanhoidotasoisten oikomishoidon käyntien maksuttomuudesta, koska hoidot ovat pitkäkestoisia. Taloudellisten vaikutusten suuruus kunnille ja kuntayhtymille riippuu poliklinikoiden toiminnan laajuudesta.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Kuntien taloudellinen tilanne on tiukka jo nykyisellään, ja jos ehdotetut maksukattoon liittyvät lakimuutokset toteutetaan, valtion on korvattava asiakasmaksutulojen menetykset kunnille täysimääräisesti.

Jos suun terveydenhuollon maksut ehdotetun mukaisesti jatkossa kerryttävät maksukattoon, taloudelliset vaikutukset ovat kuntayhtymälle merkittävät: Etelä-Karjalassa kuten muuallakin Suomessa julkisten suun terveystalouden kysyntä on viime vuosina kasvanut. Hoidon tarve ja

palveluiden kysynnän kasvu tulee jatkumaan voimakkaana jatkossakin, koska aikuisväestö vanhenee hampaallisena. Erityisesti kalliiden kiinteiden proteettisten hoitoratkaisujen tarve ja kysyntä tulevat lisääntymään, millä on merkitystä maksukaton vaikutuksia arvioitaessa. Maksukaton kokonaisvaikutuksia on vaikea arvioida, mutta Etelä-Karjalassa asiakasmaksutulojen menetys vuosittain voi olla arviolta noin 239 000 - 359 000 euroa vuodessa. Valtion tulee hyvittää tulonmenetys kunnille.

Uudistuksen tavoitteet eli poistaa hoidon esteitä ja lisätä terveyden tasa-arvoa sekä helpottaa sellaisten lapsiperheiden asemaa, joissa lapsi tarvitsee runsaasti sairaanhoidon palveluja tai joissa on useita sairastavia lapsia, ovat kaikki kuitenkin tarpeellisia ja kannatettavia tavoitteita.

Asiakkaiden kannalta esitetty ehdotus on hyvä, sillä nykyinen korkea omarahoitusosuus esimerkiksi suun terveydenhuollossa on ollut osalle väestöä este palvelujen käyttämiselle. Lisäksi suun terveydenhuoltoon liittyen uudistuksessa tulee huomioida mm. kehitysvammaisten asiakkaiden osuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää terveydenhuoltoon liittyviä peruspalveluja.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

-

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Valtakunnallisesti yhdenvertaistettavat käytännöt sekä maksuperusteiden yhdentäminen samankaltaisissa palveluissa on järkevää ja selkeyttää maksujen määräytymistä myös asiakkaan/potilaan näkökulmasta. Tässä viitataan mm. jatkuvan ja säännöllisen kotiin annettavan palvelun ja pitkäaikaisen sosiaalihuoltolain nojalla järjestettäviin asumispalveluihin. Sama koskee myös pitkäaikaiseen tehostettuun palveluasumiseen, pitkäaikaiseen laitoshoittoon sekä pitkäaikaiseen perhehoitoon liittyvien maksujen yhdenmukaistamista.

Ehdotuksessa on kiitettävistä huomioitu mahdolliseen, tulevaan vammaislakien yhdistämiseenkin liittyvä näkökulma asiakasmaksujen kannalta. Tässä olisi vielä ennakoivaa työtä tehtävänä, jotta mahdollisen, uuden vammaislain voimaantuloa ei enää jarruttaisi merkittävät asiakasmaksulakiin tarvittavat muutokset.

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård

-

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Ehdotuksen mukaan tuloista vähennettäviin menoihin on esitetty lisättäväksi oman asunnon menot pitkäaikaishoitoon siirtymisen yhteydessä kuuden kuukauden ajalta. Eksoten näkemyksen mukaan tuloista tulisi vähentää oman asunnon menot harkinnanvaraisesti enintään kolmen kuukauden ajalta pitkäaikaishoitoon tai pitkäaikaisasumiseen siirtymisen yhteydessä. Jos lakimuutos toteutuu ehdotetunlaisena, asiakasmaksutulojen arvioidaan vähenevän Eksotessa noin 650 000 euroa vuodessa.

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssorg och långvarig familjevård

-

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Jos lakimuutos toteutuu, Eksoten kotihoidon asiakasmaksutulojen arvioidaan vähenevän noin 420 000 euroa vuodessa johtuen mm. maksuprosenttimuutoksista sekä enimmäismaksuprosentin tuntirajan muutoksesta.

Jos lakimuutos toteutuu, Eksoten palveluasumisen asiakasmaksutulojen arvioidaan vähenevän noin 480 000 euroa vuodessa johtuen mm. siitä, että maksu määräytyy kotona annettavan palvelun maksuperusteiden mukaisesti.

Kuntien tiukka taloudellinen tilanne huomioiden valtion on korvattava asiakasmaksutulojen menetykset kunnille täysimääräisesti, jos ehdotetut lakimuutokset toteutuvat.

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

-

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Jos lakimuutos toteutuu ehdotetunlaisena, palveluasumisen asiakasmaksutulojen arvioidaan vähenevän Eksotessa noin 200 000 euroa vuodessa johtuen oman asunnon menojen vähennyksistä kuuden kuukauden ajalta pitkäaikaishoitoon siirtymisen yhteydessä. Eksote esittääkin, että tuloista

vähennettäisiin oman asunnon menot harkinnanvaraisesti enintään kolmen kuukauden ajalta pitkäaikaisasumiseen siirtymisen yhteydessä.

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

-

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

-

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

-

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

-

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift

Säädökset maksujen kohtuullistamisesta ovat oikean periaatteen mukaisia ja lainkohdan selkeyttäminen on kannatettava asia. Lisäksi tarvitaan kuitenkin myös selvät soveltamisohjeet ja kriteerit siitä, miten asiakkaan taloudellinen tilanne arvioidaan, kuka sen tekee ja milloin asiakasmaksu on alennettava tai jätettävä perimättä. Liiallinen harkintavalta ja tulkinnanvaraisuus ovat asiakkaiden yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisia.

Asiakkaan vähävaraisuus ei ole koskaan johtanut siihen, ettei asiakas olisi saanut palveluita. Maksuvaikeuksissa laskutusta on jaettu riittävän pitkälle ajalle ja laskujen suoritusaikaa on jatkettu siten, että asiakas on voinut selvittää laskusta ilman, että hänen toimeentulonsa olisi vaarantunut. Työttömyys ja eläköityminen vähentävät käteen jääviä tuloja siten, että edellä mainittujen järjestelyjen tarve on jonkin verran lisääntynyt.

Käytössä olevat tuloilla on vaikutusta myös asiakkaiden valintoihin hoitonsa suhteen. Esimerkiksi suun terveydenhuollossa poskihampaan juurihoito on huomattavasti kalliimpi vaihtoehto kuin hampaan poisto, minkä vuoksi juurihoidettavissa olevia hampaita voidaan tämän vuoksi menettää, mikä lisää tulevaisuudessa kalliin ja vaativamman proteettisen hoidon tarvetta.

Esimerkiksi juuri suun terveydenhuollon asiakkailla on paljon kysymyksiä maksuihin ja laskutukseen liittyen, mikä näkyy runsaina yhteydenottoina aina laskutuserien lähdettyä asiakkaille. Esimerkiksi tietyissä toimenpiteissä on mahdollista veloittaa aikaa ja toimenpiteen vaativuuteen perustuvat toimenpidekohtaiset asiakasmaksut.

Ehdotuksen mukaan, kun arvioidaan tarvetta alentaa maksua tai jättää se perimättä, on selvitettävä asiakkaan ja hänen perheensä toimeentulo ja elatusvelvollisuudet. Jotta ehdotettu muutos voisi

toteutua, tarvitaan selvä ohjeistus siitä, kuka selvityksen tekee. Asiaksmaksut laskutetaan automaattisesti käyntien jälkeen eikä laskutuksessa ole mahdollisuutta käydä läpi asiakkaiden ja perheiden taloudellista tilannetta. Esityksen mukainen vaatimus siitä, että kunta voisi alentaa maksua tai jättää sen perimättä myös oma-aloitteisesti, jos kunnalla on tiedossa, että asiakkaan tai perheen toimeentulo vaarantuisi asiakasmaksun perimisen vuoksi, on käytännössä mahdoton toteuttaa. Asiakaslaskutus ei tiedä, ketkä terveydenhuollon palveluja käyttävistä asiakkaista esimerkiksi saavat toimeentulotukea.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta olisi parempi, ettei nykyisen pykälän 2. momentti jää kuntien harkinnan ja itse luotujen soveltamiskriteerien varaan, vaan on joko kaikkia kuntia velvoittava ja soveltamisen kannalta yksiselitteinen, tai momentti poistetaan kokonaan.

Ehdotuksen mukaan asiakasmaksun alentamisen ja perimättä jättämisen olisi oltava ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Jos näin säädetään, olisi hyvä samalla säätää tai antaa ohjeet siitä, kuka selvittää asiakkaan taloudellisen tilanteen. Onko jokainen maksun alentamista tai perimättä jättämistä haluava asiakas ohjattava sosiaalihuoltoon? Päinvastainen ehdotus eli toimeentulotuen ensisijaisuus olisi perusteltua siksi, ettei asiakkaan taloudellista tilannetta tarvitsisi selvittää päällekkäin monessa paikassa moneen otteeseen. Jos todetaan, että perustetta toimeentulotuen myöntämiselle ei ole, millaisissa tilanteissa olisi kuitenkin syytä alentaa asiakasmaksua tai jättää se kokonaan perimättä? Maksuhaluttomuus ei voi olla peruste maksujen poistamiseen.

13 § *Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland*

Ehdotetut muutokset ovat hyviä.

14 § *Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen*

-

14 a § *Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar*

Ehdotetut muutokset ovat hyviä.

15 § *Muutoksenhaku / Ändringssökande*

On hyvä, että nykytilanteen selkiyttämiseksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nimenomaisesti, että oikaisua saa hakea myös laskuun.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

Jos esitetyt lakimuutokset tulevat voimaan sellaisenaan, muutokset vähentävät Eksoten asiakasmaksutuloja noin 2,7 miljoonaa euroa vuodessa, mikä on merkittävä summa noin 500 miljoonan euron vuosibudjetista. Eksote korostaa, että valtion on korvattava asiakasmaksutulojen menetykset kunnille täysin.

Kähkönen Mari
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden
piiri